

فهرست مطالب

مقدمه مترجم	۵
درباره نویسنده	۹
مقدمه نویسنده	۱۱
۱ اهمیت کردستان و توجه به آن از سوی کشورهای بزرگ	۱۹
۲ شرایط عمومی کردستان قبل از آغاز جنگ	۳۹
۳ کردستان در شعله‌های آتش جنگ	۵۵
۴ مبارزه مردم کرد در سال‌های جنگ و خسارت ناشی از آن	۷۱
۵ کرد و کشتار ارامنه	۸۳
۶ آینده کرد در طرح دولت‌های بزرگ	۱۲۹
نتیجه	۱۳۷
منابع و مأخذ	۱۴۷
فهرست اعلام	
نام‌های عمومی	۱۵۵
نام‌نامه	۱۵۹
جای‌نامه	۱۶۳

مقدمه مترجم

جنگ جهانی اول از مهم‌ترین و تأثیرگذارترین رخداد‌های تاریخ بشر است که به طور مستقیم و غیرمستقیم نقش بزرگی در تعیین و تغییر سرنوشت جهان داشته است. این جنگ مایه نابودی چهار سلسله پادشاهی در امپراتوری‌های اتریش، مجارستان، آلمان، عثمانی و روسیه تزاری شد و امپراتوری روسیه به دست بلشویک‌ها افتاد. بیشتر مورخین بر این باورند که شکست دیپلماسی پس از جنگ و تحمیل غرامت‌های تحقیرآمیز بر اساس «معاهده ورسای» به آلمان و دیگر دول شکست خورده مایه پرورش نازیسم در آلمان و همچنین نادیده گرفتن ایتالیا و ژاپن از سوی قدرت‌های بزرگتر در تقسیم غرامت‌ها از دلایل رشد فاشیسم در ایتالیا و حمله ژاپن به منچوری زمینه‌ساز آغاز جنگ جهانی دوم گردید و تلاش ویلسون برای ایجاد جامعه ملل که نوید صلحی پایدار بر اساس امنیت دسته‌جمعی را می‌داد، از آنجایی که توافق کشورهای پیروز در جنگ عمیق و همه جانبه نبود بلکه مصلحتی و موقتی بود نتوانست مانع آغاز جنگی دیگر شود.

هرچند جنگ جهانی اول به ظاهر از اروپا آغاز شد اما آتش شعله‌های جنگ قبل از هر جایی خاورمیانه را در بر گرفت، چرا که زمینه حضور و رقابت قدرت‌های جهانی از قبل در خاورمیانه فراهم شده بود. ضعف شدید ایران روسیه و عثمانی به دلیل جنگ‌های طولانی و فرسایشی با یکدیگر، و نقش مؤثر انگلیس و فرانسه و آلمان در تشدید آتش این جنگ‌ها که حضور خود را از قرن ۱۶ در خاورمیانه و خلیج فارس در رقابت تنگاتنگ با دیگر کشورهای استعماری مثل پرتغال و هلند و... تثبیت کرده بودند، این کشورها برای بهره‌برداری از عشایر

و اقوام و اقلیت‌های کشورهای منطقه و نحوه ایجاد اختلاف و تفرقه مذهبی، قومی و همچنین برای آشنایی با آرزوها و خواسته‌های آنها اقدام به جمع‌آوری اطلاعات به‌وسیله مسیونرها و جاسوسان و مستشاران نظامی و سفرا و دیپلمات‌های خود نموده و شرایط را برای بهره‌برداری در سال‌های جنگ آماده کرده بودند. و هدف نهایی آنها این بود که با دادن وعده‌های استقلال و خود مختاری به اقوام و جذب آنها برای استفاده ابزاری در ایجاد جنگ‌های داخلی بتوانند با تجزیه و تقسیم ایران و عثمانی و ایجاد کشورهای جدید و حکومت‌های دست‌نشانده بر این بخش از مهمترین و استراتژیک‌ترین نقطه جهان تسلط داشته باشند.

مرور وقایع و اتفاقات قرن اخیر نیز پیش از هر چیز نشان دهنده اهداف کشورهای استعماری برای تسلط بر منطقه خاورمیانه می‌باشد. با آغاز جنگ جهانی به بهانه ترور ولیعهد اتریش، و درگیر شدن بخش اعظم اروپا و افریقا و خاورمیانه در این جنگ رقابت اصلی در خاورمیانه نمود پیدا کرد و سناریوی سیاست تجزیه و تقسیم عثمانی و ایران و ایجاد اختلافات قومی و دینی و ایده ایجاد کشورهای کوچک بر پایه تفاوت‌های مذهبی (همچون مسلمان و مسیحی، شیعه و سنی) و قومی (کرد، ترک، عرب، ارمنی و آشوری) به‌منظور سلطه بر خاورمیانه و خلیج فارس به مرحله اجرا در آمد. و تبعات مذهبی و قومی ناشی از سیاست‌های استعماری قدرت‌های جهانی هنوز بعد از گذشت صد سال دامن‌گیر جهان است، و خاورمیانه در آتش خانمان برانداز تفکرات سلفی که پایه‌های آن با شکل‌گیری وهابیت استحکام یافت در قالب شکل‌گیری طالبان و القاعده و داعش از یک‌سو و تفکرات ناسیونالیستی از سوی دیگر و نتایج قتل‌عام‌های قومی و مذهبی می‌سوزد.

کتاب کردستان در سال‌های جنگ جهانی اول یکی از کتاب‌های ارزشمندی است که دکتر کمال مظهر احمد در زمانی که برای اخذ دکترای خود در اتحاد جماهیر شوروی سابق به سر می‌برد مأموریت یافت این کتاب را با بهره‌گیری از

آرشیو غنی روسیه و آکادمی علوم شرق شوروی سابق به رشته تحریر در بیاورد و ارزش خاص این کتاب در آن است آن بخش از سیاست قدرت‌های جهانی را که در بالا به آن اشاره کردیم روشن می‌کند و به وقایع و رویدادهای جنگ جهانی به صورت خاص در حوزه زندگی مردم کرد و روابط کردها با اقوام دیگر از جمله ترک، ارمنی و آشوری پرداخته و حوادث و رویدادها و دلایل رقابت روس و انگلیس و آلمان را در خاورمیانه شکافته است. وی با استناد به اسناد متقن روس‌ها، به شرایط و اوضاع امپراطوری عثمانی در جنگ جهانی و رابطه آنها با اقوام و اقلیت‌های مذهبی و دلیل نگرش منفی عثمانی‌ها به ارامنه و کردها پرداخته و مهمتر از همه این کتاب منبع بی‌بدیلی در باره قتل عام فجیع ارامنه و نقش کردها در این کشتار به شمار می‌آید، و می‌توان ادعا کرد که تا کنون در باره قتل عام ارامنه هیچ محققى با این ظرافت و دقت و بی طرفی مطلبی ننوشته است. نکته مهم دیگر این کتاب آن است که به صراحت درباره وعده‌های استقلال و خود مختاری که از طرف انگلیسی‌ها به اقوام و اقلیت‌های مختلف به‌ویژه کرد و ارمنی داده می‌شد تا از توان آنها در برابر دشمنان‌شان بهره بگیرند به تفصیل سخن گفته، سیاستی که تبعات آن در صد سال گذشته دامن‌گیر مردم کرد بوده است.

این کتاب را بیست سال قبل مطالعه و ترجمه کردم متأسفانه علی‌رغم اخذ مجوز فرصت و امکان انتشار فراهم نشد شاید حکمتی در آن بوده، از جمله در این مدت فرصت پیدا کردم کتاب‌های کرد مینورسکی ترجمه دکتر مارف خزنه دار و یادداشت‌های میجر نوئل در کردستان و همچنین کتاب قیام کردها ۱۸۸۰ نوشته جلیل جلیل را نیز به فارسی ترجمه کنم که مجموعه نفیسی از تاریخ جهان و خاورمیانه، ایران، عثمانی و به‌ویژه کردها به زبان فارسی ترجمه و منابع ارزشمندی برای محققین و نویسندگان و علاقه‌مندان فراهم گردد. با توجه به این که همه این کتاب‌ها توسط اندیشمندان و اهل قلم بزرگ کرد نوشته یا ترجمه شده است و اصل کتاب‌ها نیز مستند به اسناد و مدارک مرکز اسناد روسیه تزاری،

شوروی سابق و انگلستان می‌باشد که اسنادی دست اول بوده و برای محققین کاملاً تازگی دارد و به رفع ابهام و روشن شدن حقایق رویدادها کمک زیادی می‌کند که امیدوارم این چهار جلد کتاب به زودی منتشر و در دسترس علاقه‌مندان قرار گیرد.

به هر حال وقتی بعد از بیست سال امکان چاپ آن به همت مؤسسه وزین رسا فراهم شد با علاقه یک‌بار دیگر به مطالعه و تطبیق ترجمه با اصل کتاب با حفظ امانت اقدام نموده و موارد ضروری را در پاورقی توضیح دادم که (م-ف) نشانگر توضیحات مترجم فارسی می‌باشد، سعی شد تصاویری مناسب نیز برای کتاب انتخاب و همچنین برای دسترسی راحت محققین و خوانندگان به مطالب نمایه به صورت نام‌های عمومی و نام‌نامه و جای‌نامه به آن افزوده شود. در اینجا فرصت را غنیمت شمرده و بر خود لازم می‌دانم از دوست ارجمندم جناب آقای محمد کریمی و حاج حمید نجف پیر که در این مسیر مشوق و راهنمای من بودند و همچنین جناب آقای محمد رضا ناجیان مدیر محترم مؤسسه رسا به پاس همراهی و همدلی و همچنین جناب آقای حمید مقدم و جناب آقای علی‌اکبر کاظمی که در امور فنی کتاب زحمات زیادی متقبل شدند سپاسگزاری کنم.

رضا خیری مطلق

شهریور ۱۳۹۸

درباره نویسنده

دکتر کمال مظهر احمد

دکتر کمال مظهر احمد در سال ۱۹۳۷ در قریه اخجلر در یکی از بخش‌های استان کرکوک دیده به جهان گشود، پدرش سرهنگ پلیس بود. کمال در سال ۱۹۵۵ دبیرستان را به اتمام رساند و وارد مرکز عالی تربیت معلم شد و در سال ۱۹۵۹ با اخذ مدرک فوق لیسانس در رشته تاریخ فارغ‌التحصیل شد.

به منظور تحصیلات تکمیلی به اتحاد جماهیر شوروی سابق سفر کرد و در سال ۱۹۶۳ از دانشسرای شرق‌شناسی وابسته به آکادمی علوم شوروی دو دکترای گرفت دکترای تاریخ با تز قیام

آزادی خواهان کرد در عراق (۱۹۳۲-۱۹۱۸) و دیگری دکترای فلسفه در سال ۱۹۶۹ به عراق برگشت و در رشته تاریخ در دانشکده ادبیات مشغول به کار شد و در سال ۱۹۸۱ به درجه استاد تمامی رسید. او بانی خدمات درخشانی در مجمع علمی کرد بود و در سال‌های ۱۹۷۵-۱۹۷۱ مسئولیت معاون دبیر کل این مجمع را به عهده داشت.

دکتر کمال مظهر احمد به عنوان استاد راهنما بر صدها عنوان پایان‌نامه در موضوعات مختلف سیاسی فرهنگی، اکراد ایرانی و قضایای تاریخ معاصر عراق و ترکیه نظارت داشته و درباره شخصیت‌ها و دانشمندان و شرق‌شناسان و افرادی

۱۰ کردستان در سال‌های جنگ جهانی اول

که در تکوین تاریخ سیاسی معاصر عراق نقش تعیین‌کننده‌ای داشتند مطالعه و مطلب و مقاله نوشته است.

تألیفات: استاد دکتر کمال مظهر احمد تألیفات متعددی به زبان عربی، کردی و روسی دارد که می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- کردستان در سال‌های جنگ جهانی اول در دو چاپ ۱۹۸۴-۱۹۷۷ (به زبان کردی و عربی).
- انقلاب ۱۹۲۰ عراق در شرق‌شناسی شوروی ۱۹۷۷
- توجه به مسائل بین‌المللی در خاورمیانه ۱۹۷۸
- نقش مردم کردستان در انقلاب ۱۹۲۰ عراق ۱۹۷۸
- النهضه (پیشرفت) ۱۹۷۹
- طبقه کارگر عراق ۱۹۸۱
- مکیاولی و مکیاولیسم ۱۹۸۴
- صفحاتی از تاریخ معاصر عراق ۱۹۸۷
- کرکوک و توابع آن (حاکمیت تاریخ و وجدان) ۲۰۰۴
- بررسی خاطرات احمد مختار بابان ۱۹۹۸
- زن در طول تاریخ ۱۹۹۰

مقدمه نویسنده

متأسفانه تاکنون به‌طور عمیق و به شیوه‌ای منظم و علمی هیچ‌یک از مراحل تاریخی مردم کرد مورد بررسی و کنکاش قرار نگرفته است.

شاید بتوانیم تا حدودی تاریخ معاصر (مخصوصاً قرن نوزدهم) و چند نمونه جنبش مردم کرد را از این امر مستثنی نماییم^۱. مسلم است بدون بررسی دقیق همه مراحل تاریخی کرد و کردستان خلأ عمیق و مهمی در مطالعات تاریخی ادوار مختلف خاورمیانه وجود خواهد داشت و سؤال‌های مهم و علمی بسیاری بدون جواب خواهد ماند.

سال‌های جنگ اول جهانی یکی از آن مراحل تاریخ کرد را تشکیل می‌دهد که هنوز نیاز به بررسی عمیق دارد. در پروژه‌ای که شرف‌شناسان شوروی برای نوشتن تاریخ مردم کرد در دست داشتند جای ویژه‌ای برای این بحث در نظر گرفته بودند. در آن زمان بررسی این بخش با چند بخش دیگر به مؤلف این کتاب واگذار گردید و این امر خود سرآغاز توجه به این مقطع شد.

سال‌های جنگ اول جهانی (۱۹۱۸-۱۹۱۴) یکی از مهمترین وقایع دنیا را به‌وجود آورد و مشکلات و نتایج این جنگ همه دنیا را در بر گرفت و تغییرات ژرفی در زندگی اکثر خلق‌ها ایجاد کرد و آتش جنگ اول جهانی و نتایجش بیش از

۱. کردشناسان شوروی مخصوصاً ن. ا. خالقین، م. س. لازیف و جلیل جلیل، از زوایای مختلفی اهمیت تاریخ کرد را در قرن گذشته بررسی کرده‌اند. یکی از عوامل کمک‌کننده مهم به این کردشناسان غنای آرشیوهای شوروی از اخبار و اسناد و مدارک مهم درباره این مقطع از تاریخ کرد بوده است. چون در آن زمان روسیه توجه زیادی به کردستان داشت، حتی در شوروی چند جنبش ملی دیگر کرد از زوایای مختلف مورد بررسی قرار گرفته است.

همه، کشورهای اروپا و خاور نزدیک و میانه و به نسبت کمتری شمال آفریقا را که به میدان جنگ تبدیل شده بودند در بر گرفت.

مسلم است کردستان نیز به‌عنوان بخش مهمی از خاورمیانه، جایگاه ویژه‌ای در جنگ اول جهانی داشته است. وقایع و نتایج جنگ تأثیر بزرگی بر حیات و آینده مردم کرد گذاشت.

ولی با این‌همه تاریخ (کردستان در سال‌های جنگ اول جهانی) تاکنون به‌طور کامل مورد بررسی قرار نگرفته و به‌عنوان مقطعی خاص در یک اثر مستقل تدوین نشده است.

مطلب خاصی هم به زبان کردی درباره این بحث مهم نوشته نشده است. مورخین کرد، امین زکی بیگ و رفیق حیلیمی و حسین حزنلی مکررانی^۱ (مخصوصاً اولی) تنها بخشی از آن‌همه درد و بدبختی و قحطی را که مردم کرد در سال‌های جنگ دچار آن شدند مطرح کرده‌اند. مسلم است همین عدم بررسی نیز موجب شد که نه تنها توده مردم کرد بلکه افراد با سواد آن نیز از این برهه مهم تاریخی مردم‌شان اطلاعی نداشته باشند. به‌ندرت کردی پیدا می‌شود که مطلب خاصی درباره نقش کردها در قتل‌عام ارامنه بدانند، در حالی که ده‌ها جلد کتاب از سوی اروپایی‌ها و دیگران در این مورد منتشر شده است. این امر به‌غیر از دلایل علمی متعدد، ارزش خاصی به تحقیقات تاریخی آکنده از وقایع و تجارب و دلایل تغییرات کردها در سال‌های جنگ اول جهانی می‌دهد.

با توجه به اینکه ارتش روس در سال‌های جنگ جهانی اول در تمامی مناطق کردستان حضور داشته و با ارتش عثمانی جنگیده است، بایگانی‌های اتحاد شوروی آکنده از اطلاعات و اسناد ارزشمندی درباره رویدادهای آن زمان کردستان می‌باشد^۲. این امر راه را برای کردشناس شوروی م. س لازایف هموار

۱. عنوان تألیفات این نویسندگان و بقیه در متن کتاب آمده است.

۲. روس‌ها به‌غیر از مناطق کردنشین، توسط جاسوسان، محققین و نظامیان خود آرشیو غنی و کاملی از گیلان، مازندران، آذربایجان و قزوین در زمینه اطلاعات نظامی، سیاسی، اجتماعی، جغرافیایی، مذاهب و آئین و آداب و رسوم و باورهای مردم تهیه کرده بودند. (م)

ساخته تا بتواند به طور عمیق، بسیاری از ابعاد تاریخ کرد را در سال‌های جنگ اول جهانی بررسی نماید.

همچنین استاد گردلیفسکی^۱ که قبل از جنگ و در سال‌های جنگ به اکثر مناطق کردستان و ارمنستان سفر کرده، اسناد نایاب و ارزشمند فراوانی منتشر ساخته است. نتیجه زحمات این دو دانشمند و تعداد دیگری از شرق‌شناسان شوروی برای بررسی چند برهه مهم تاریخ کردستان در سال‌های جنگ اول جهانی کمک زیادی به مؤلف این کتاب کرده‌اند.

منابع انگلیسی نیز ارزش زیادی برای روشن ساختن بسیاری از مباحث مهم دارد، مخصوصاً منابعی که در ارتباط با کردستان عراق می‌باشد، چون انگلیسی‌ها توجه زیادی به آنجا داشتند. در ضمن ارتش انگلیس فقط توانست در چند منطقه محدود دیگر کردستان آن هم در اواخر جنگ حضور پیدا کند. به همین دلیل اکثر منابع انگلیسی به کردستان عراق مربوط می‌شود و به ندرت مطلبی درباره مناطق دیگر کردستان در اسناد سال‌های جنگ اول انگلیسی‌ها به چشم می‌خورد.

با این همه می‌توان برای روشن ساختن بسیاری از مباحث از نوشته‌های آرنولد ویلسن^۲، ادموندس^۳ و ماسون^۴ و چند نویسنده دیگر انگلیسی بهره‌گرفت ضمناً منابع انگلیسی آکنده از اسنادی می‌باشد که نشان‌دهنده توجه دولت‌های بزرگ به کردستان در سال‌های جنگ و قبل از جنگ می‌باشد.

به زبان عربی نیز منابع مفیدی وجود دارد ولی بیشتر آنها نیز درباره کردستان عراق هستند. به عنوان نمونه کتاب (شکری محمود ندیم) که فقط به بحث درباره جنگ ارتش ترک و روس در جبهه سلیمانیه و خانقین و رواندوز اختصاص یافته، در گوشه و کنار کتاب‌های دیگری به زبان عربی، پیدا می‌شود که گاه‌گاهی اطلاعات مفیدی در آنها درباره کرد به چشم می‌خورد.

۱. آکادمی ف. ا. گردلیفسکی (۱۹۵۶-۱۸۷۶) یکی از ترک‌شناسان و شرق‌شناسان بزرگ اتحاد جماهیر شوروی و جهان بوده و حدود ۳۰۰ اثر علمی درباره ترکیه دارد که هر یک از آنها ارزش خاصی دارد.

2. Arnold Wilson

3. Edmonds

4. Masson

لذا نبود منابع قابل اعتماد و اطمینان یکی از موانع بسیار بزرگ بر سر راه تحقیق و بررسی تاریخ کردستان در سال‌های جنگ اول جهانی بوده است. درباره بخش اعظم این سال‌ها به ندرت مطلبی به دست می‌آید مخصوصاً درباره جنبش کرد، چون اکثر نویسندگان چنین وانمود کرده‌اند که گویا این جنبش‌ها به دلیل وجود جنگ متوقف بوده است.

همچنان‌که در آغاز این مقدمه گفتیم، تاریخ کرد نه تنها مورد تحقیق قرار نگرفته، بلکه در عین حال بخش زیادی از آن مطلب اندکی نیز که درباره آن نگاشته شده در جهت مغشوش ساختن مسئله کرد به کار گرفته شده نه در جهت بررسی و تحقیق. به همین دلیل بارها مورخین دانشمند و بی‌طرف بدون اینکه خود متوجه باشند در موضع دفاع از کرد و در مقام تلاش برای افشای حقایق، معکوس عمل کرده‌اند. یکی از موارد بسیار مهمی که نقش کرد در آن مغشوش شده، کشتار ارامنه در زمان سلطان عبدالحمید و مخصوصاً در سال‌های جنگ اول جهانی می‌باشد. در نظر فردی مثل پرفسور (پل امیل) همه مردم ترکیه از کرد و ترک و سرباز و ژاندارم و راهزن در سال ۱۹۱۵ به آسانی و بی‌تفاوتی به جان ارامنه افتادند^۱. بدتر از آن نیز: لوقازودو، در خصوص کشتارهای زمان فرمانروایی سلطان عبدالحمید می‌گوید: (.. سلطان عبدالحمید خواست ارامنه و آشوری‌ها را از بین ببرد، غیر از کردها کسی را مناسب‌تر برای انجام هدف‌هایش نیافت، آن‌هم با میل و خواست آنها (یعنی میل و خواست کردها. ک.م) بدین طریق جنگی مذهبی در بین آنها درگرفت و موجب کشتار عظیمی شد که تا کنون وجدان‌ها را می‌آزارد.)^۲

این نوع سخن‌ها در نوشته‌های اکثر مورخین غربی درباره روابط کرد و ارمنی امری طبیعی است. چندان دور نرویم نویسنده انگلیسی کلینک در کتاب خود

۱. لوقازودو المسائله الكردیه و القومیات العنصریه فی العراق. بیروت ۱۹۶۹، ص ۸۰

۲. الپروفیسور پل امیل: تاریخ ارمنیا، ترجمه شکری علاوی بیروت ص ۵۳

E. H. Keeling. Adventures in Turkey and Russia London. 1924 p.p 08. 209. 229

موسوم به (ماجراجویی در ترکیه و روسیه) که در سال ۱۹۲۴ در لندن به چاپ رسیده و مطالب آن را به بیان مشاهداتش در سال‌های جنگ و پس از جنگ در این دو کشور اختصاص داده، در این مورد نیز بحث می‌کند که خودش دیده است که چگونه در اکثر مناطق، کردها به پشتیبانی از آرامنه آواره برمی‌خواستند و فرزندان آنها را از مرگ نجات می‌دادند ضمناً در این مورد نیز بحث می‌کند که چگونه کرد و ارمنی می‌توانند با هم به تفاهم برسند و چگونه سلطان عبدالحمید از این امر وحشت داشت و به همین دلیل سواره حمیدیه را تشکیل داد.^۱ در حالی که با توجه به همه این حقایق مهم باز در همان کتاب می‌خوانیم:

«این کار (یعنی تأسیس و تشکیل سواره حمیدیه برای از بین بردن آرامنه ک م) کار درستی بود، چون کردها از روزگار گزنفون به این طرف به‌عنوان افرادی، دزد و راهزن و بی‌ایمان و سنگدل مشهور شده‌اند.»^۲

کلینیک تنها برای القاء این سخن به خواننده، در زیرنویس همان صفحه این افسانه فارسی را می‌آورد که می‌گوید:

سالامون در آن زمان افراد خود را فرستاده بود تا از شرق ۴۰۰ دختر جوان بیاورند و گویا در منطقه شمال میسوپوتامیا این دختران به اسارت دیو و درندگان درآمده‌اند و کرد از نسل آنها پیدا شده است.

این نوع تحلیل‌ها از همان آغاز توجه مؤلف این کتاب را به‌خود جلب کرد و او را تشویق نمود تا ارزش خاصی به ارتباط بین کرد و ارمنی و نقش کردها در کشتار آرامنه قایل شود. نتیجه این توجه در بخش پنجم کتاب حاضر تحت عنوان «کرد و کشتار آرامنه» نشان داده شده است. این مسئله خود یکی از بحث‌های مهم تاریخ کرد در سال‌های جنگ اول جهانی می‌باشد و یکی از آن بحث‌هایی است که به ناحق وارونه جلوه داده شده، به همین دلیل در این کتاب جای خاصی به این مبحث اختصاص داده شده است.

1. E. H. Keeling. Adventures in Turkey and Russia London. 1924 p.p. 208-209, 229.

2. Op. cit p. 228

برای تحقیق و بررسی بحث «کرد و کشتار ارامنه» از منابع مختلفی استفاده شده است، در اینجا لازم است توجه خوانند را به منبع بسیار مهمی جلب نمایم «قتل عام ارامنه در امپراتوری عثمانی» که در سال ۱۹۶۶ زیر نظر پرفسور نیرسیسیان به زبان روسی چاپ شده، مجموعه صدها سند و مدرک تاریخی مهم درباره قتل عام ارامنه می‌باشد که از منابع و بایگانی‌های مختلف استفاده شده است^۱ در همان‌جا نیز اسناد و مدارک و بحث‌های مهمی درباره نقش کرد در خصوص قتل عام مذکور درج شده است.

نویسنده برای بخش پنجم کتاب اهداف زیادی در نظر داشته، که مهمتر از همه آنها مشخص ساختن چارچوب صحیح نقش کرد در قتل عام ارامنه بوده است، چون تنها از این طریق می‌توان حقیقت را نشان داد و از گذشته خود نیز درس عبرت گرفت.

بدون شک بررسی همه ابعاد تاریخ کرد، در سال‌های جنگ اول جهانی، در گرو نوشتن چندین جلد کتاب دیگر، مثل این کتاب می‌باشد. همچنین نیاز به بررسی اسناد و مدارک رسمی دولت عثمانی و دولت‌های اروپایی شرکت‌کننده در جنگ دارد. شاید بتوانم به خودم اجازه دهم کتاب حاضر را مقدمه‌ای برای این مرحله از تاریخ فرض کنم. میزان موفقیت من را میزان توجه خوانندگان و دانشمندان محترم تعیین می‌کند، امیدوارم این کتاب بتواند بخشی از خلأ موجود را پر کند و دیگران نیز این بررسی را ادامه دهند.

شایان ذکر می‌باشد که چهار بخش نخست این کتاب به صورت مقاله با خلاصه‌ای به زبان عربی در «مجله انجمن علمی»^۲ منتشر شده است. مقدمه

۱. شایان ذکر است شرق‌شناس انگلیسی هربرت ایفانس در مقاله خود در شماره ۲ سال ۱۹۶۸ مجله *The Middle Eastern Studies* منتشر ساخته آن کتاب و کتاب مؤلف این نوشته که در سال ۱۹۶۷ به زبان روسی درباره تاریخ کرد پس از جنگ اول جهانی تا سال ۱۹۳۲ منتشر شده است به عنوان دو دستاورد مهم شرق‌شناسان شوروی در پایان سال ۱۹۶۶ و آغاز سال ۱۹۶۷ تلقی کرده است.

۲. مراجعه شود به: مجله انجمن علمی کرد، جلد یکم، بخش اول ۱۹۷۳، ص ۳۱۵-۲۷۴ جلد دوم بخش یکم ۱۹۷۴ ص ۲۵۵-۱۷۹.

و بخش پنجم^۱ و بخش ششم و نتیجه برای اولین بار منتشر می شود. بین چهار بخش اول و بخش های دیگر کتاب تفاوت هایی در نوشتار وجود دارد، دلیل آن نیز نظریه جدید انجمن علمی کرد بوده درباره طرز نوشتاری کردی^۲. در خاتمه از برادران ملا کریم و کاک حسین جاف و کاک انور قادر محمد تشکر می کنم که هر کدام به نوعی در انتشار این کتاب دست داشتند. کارگران و مسئولین چاپخانه انجمن نیز هیچ دریغی در انتشار آن نکرده اند. از آنها نیز به گرمی سپاس گذاری می کنم.

دکتر کمال مظهر احمد

۱. قرار بر این است بخش پنجم در شماره آینده مجله علمی کرد منتشر شود.

۲. این موضوع به متن کردی مربوط می شود م.